

Дана стаття присвячена дослідженню найважливіших педагогічних проблем і пошуку шляхів їх вирішення в рамках розгляду сучасної педагогіки культури світу, який глобалізується. У статті дається характеристика соціальних проблем, які здійснюють негативний вплив на умови життя суспільства і стають на заваді його гуманістичного розвитку. У статті представлені різні точки зору на проблеми краху людського духу і консьюмеризму, які супроводжуються проявами егоїзму, агресії, інфантильності в суспільстві, кризою громадянськості і комерційної ідентичності. Автор статті акцентує увагу на труднощах, з якими стикається молоде покоління в процесі залучення до культурної спадщини. Також, особлива увага приділяється пошуку можливих шляхів їх вирішення, які передбачають стимулювання інтересу молоді до заняття творчістю, прийняття активної участі в культурних заходах, створення нової культури, 'нової традиції'. В статті дається визначення педагогічної аксіоми 'традиція, що розвивається' і педагогіки як джерела натхнення для розкриття творчого потенціалу особистості, що бере початок в цінностях культури і мистецтва минулого.

Ключевые слова: педагогіка культури, духовные ценности, нравственные ценности, образование, упадок духа, глобализация.

Маріуш Саморай – доктор педагогічних наук, доцент кафедри теорії естетичної освіти, відділення освіти Варшавського університету, (м. Варшава, Польща)

Рецензент – доктор педагогічних наук, професор В.В. Червонецький
УДК 159. 923

СВІТ ПОЧУТТІВ СТУДЕНТСЬКОЇ МОЛОДІ У ВИМІРАХ ДУХОВНОСТІ ХХІ СТОЛІТТЯ

Т. Л. Антоненко

В статті розглядається проблема виховання культури почуттів як складової розвитку духовності особистості. Дається суттєва характеристика культури почуттів, її основні ознаки та роль у процесі становлення особистості.

Ключові слова: почуття, культура, культура почуттів, духовність.

Сучасна цивілізація, вступаючи в ХХІ століття, виявила сукупність негативних явищ, які руйнівно впливають на людину, на її когнітивну і емоційно-вольову сферу, на рівень культури. Про руйнівний характер негативного впливу на людину сучасної цивілізації із занепокоєнням говорили і говорять філософи, соціологи, культурологи. Вчені порівнюють сучасну цивілізацію з варварством, яке „на відміну від стародавніх

суспільств, для яких варвари були „дикими чужаками”, з жорстокими вдачами і звичаями, люди сучасного суспільства стикаються з тим фактом, що „варварами стаємо ми самі...”, що „варвари – це частина нашого колективного Я...”. Вкраплення „варварства” в цивілізацію – ті її властивості, які є її конструктивними помилками, причому виникаючими з неминучістю [6].

Ймовірно, що конструктивними помилками сучасної цивілізації є її відчуження від справжньої культури, особливо духовної культури, художньо-естетичної, моральної, екологічної і нарешті, що надзвичайно небезпечно, емоційної культури, культури почуттів. Світ почуттів – безмежний. В ньому зосереджено все багатство людської душі і людських переживань від радості, щастя до горя, біди. Саме розвиненість культури почуттів підносить людину і виділяє серед інших як людину культури, людину інтелігента. Безумовно, виховання культури почуттів в освітньому просторі школи, університету є надзвичайно актуальною проблемою, яка сприяє „олюдненості” почуттів, емоційній одухотвореності кожної молодої людини.

Й. Хейзінга, розмірковуючи про взаємозв’язок цивілізації і культури, висунув передбачення, що світ культуризначно перевантажує і закабляє дух, тому культурний процес, що нами переживається, можна охарактеризувати варваризацією суспільства. Під варваризацією він розумів такий культурний процес, в ході якого досягнутий духовний зміст найвищої проби поволі заглушається і витісняється елементами низького змісту. Варваризація починається тоді, коли в старій культурі, що за багато століть піднялася до висот ясності і чистоти мислення і пізнання, це пізнання починає заволікатися магією і фантастикою, піднятою чадною хвилею ярих інстинктів.

Саме так розумів загибель культури як періоду цивілізації О. Шпенглер, підкреслюючи, що вона пов’язана з тим, коли „всі колишні живі, органічні цінності витісняються точним використанням знарядь влади і крижаним численням бажаного ефекту” [10; 495].

Ми є свідками того, що колишні живі, одухотворені, художньо-витончені, морально-естетично наповнені цінності мистецтва, які викликали у підростаючих поколінь глибокі почуття любові, радості, натхнення, піднесення і возвеличували героїв праці, війни, перетворилися в потворні видовища, які всіляко утверджують індивідуалізм, пропагують легке бездуховне життя без праці, ідеалом, досягненням смислу життя в

таких творах мистецтва стають матеріальне багатство та гроші. Надзвичайно глибокою, високоморальною і застережливою є теза Шарля Надьє: „Те, що ви іменуєте прогресом сучасного суспільства, ні в якому разі не заважає поверненню до варварства. Ви були варварами і залишитеся ними, більш того, ви перевершите у варварстві своїх попередників, і час цей вже не за горами; від колишніх варварів вас відрізнятиме тільки одне – ви присягатиметеся цивілізацією і вдосконаленням, а у вустах варварів це звучить смішно” [7;81].

Занепокоєння вчених не безпідставні. Бездуховність суспільства і підростаючих поколінь не може залишати нас байдужими. Адже криза культури і людини є загрозою для існуючої цивілізації, тому так важливо у студентській молоді, як авангарду інтелектуальної еліти суспільства, носіїв культури, сформувати вищі людські почуття, культуру почуттів та переживань.

У філософських поглядах на людину проблеми духовності, духовної культури набувають особливого сенсу: поза людини немає культури і духовності, поза культури і духовності немає людини. Так, англійський вчений Д. Бом [1], розглядаючи сутність духовності і культури, підкреслює, що духовність втілює в собі значення, цінності та смисли життя людини. Культура – розділений смисл і подолання розбіжностей між людьми, що можливо тільки у випадку загального "поділу смислу", сприяючого створенню когерентної культури (бути когерентним - "відповідати"), яка могла би стати планетарною. Головною умовою створення когерентної культури є діалог, постійне творче навчання в процесі спілкування.

Мистецтво діалогу за Д. Бомом полягає у розвитку здібності бачити цілісний смисл в кожному висловлюванні, не намагаючись оцінювати, хто правий. Ця здатність закладена в основі створення нової сфери розуму, загальної погодженої свідомості, узгодженої культури. В основі такої культури лежить цілісність духу і, кажучи словами Л. Н. Гумільова, "позитивне почуття співзвуччя стереотипів поведінки – позитивна комплементарність" [3]. Тобто визначається чуттєва спільність роду людського - пасіонарність, органічна здатність людей до наднапруження, до жертвовної діяльності в ім'я високої мети. Ця ж думка висловлювалася Марком Аврелієм: життя кожної окремої людини повинна щільно зростися із загальним життям людства, тому всі духовні явища пройняті згодою та єдністю.

Загальними нормами людського буття вчені вважають: ставлення до людини як усвідомлення необхідності "Іншого" як іпостасі свого "Я" (С. Л. Рубінштейн, Р. Бернс); вчинки кожного повинні служити зразком загальної моралі; духовний характер мети життя, співвіднесеність мети дії з прогресом духовної культури людства, безперервне вдосконалення і самовдосконалення людини, високий рівень культури почуттів.

Виховання культури почуттів залежить від сімейного виховання, від моральних норм та естетики поведінки людини в суспільстві. Її мірилом, критерієм культурності, вихованості виступає співвідношення вчинку та моральних і естетичних почуттів. Культура почуттів передбачає її гуманістичний зміст і естетичну форму.

В науковій літературі культуру почуттів визначають як ступінь суспільної розвиненості, „олюдненості” почуттів, „емоційної одухотвореності людини”, а самі почуття – як продукт життєвого суспільного досвіду особистості, її спілкування і виховання. Рівень розвитку почуттів свідчить про рівень вихованості та культурності людини.

Коли ми говоримо про культуру почуттів, то маємо на увазі, перш за все, вдосконалення емоційного розвитку людини. Необхідно відзначити, що почуття захоплюють особистість в цілому, тому виховання культури почуттів припускає зміну настанов особистості, її стосунків, всього внутрішнього світу – формування загальнокультурної спрямованості.

Особливе місце культура почуттів займає в педагогічній теорії К. Д. Ушинського, який вважав, що саме наша почуттєвість "висловлює" нас самих, що моральні, релігійні, естетичні почуття вкрай ніжні і потребують систематичних вправ, вдосконалення. К. Д. Ушинський органічно пов'язував навчально-виховну діяльність і моральне виховання особистості з насолодою, радістю, прагненням творити добро. Він підкреслював, що в центрі душевних явищ знаходиться насамперед почуттєвість.

Враховуючи той факт, що критерієм розвитку особистості є культура у всій цілісності взаємодії її компонентів, а в основі аналізу діалектики культурного розвитку лежить розуміння діяльної і особистісної природи культури, нам представляється доцільним включити в зміст культури почуттів інтелігентність – прояв соціокультурної поведінки людини, яка свідчить про рівень її освіченості, вихованості й культурності, самосвідомості, творчості; про рівень розвитку інтелектуальних, моральних та естетичних почуттів. І якщо прийняти точку зору

О. Ф. Лосєва [4], який визначив основні якості інтелігентної особистості – індивідуальність (як згусток природно-суспільно-історичних відносин), життя заради цілей загальнолюдського благоденства, переробка недосконалості життя і потреба подвигу для подолання цих недосконалостей, - стане очевидним, що рівень виховання, культура почуттів відображають рівень інтелігентності особистості, тому за О. І. Буровим в почуттях мова йде якраз про перебудову, про коливання і зміни динамічного стереотипу.

Культура почуттів є відображенням духовності, духовної культури особистості, її інтелігентності, що є вищою людяністю. Культура почуттів включає в себе:

- багатство і різноманітність переживань;
- вміння поважати і розуміти почуття інших людей (емоційний резонанс);
- готовність зрозуміти іншого;
- здатність управляти власними почуттями [4].

Вона складається з розвиненості сенсорної культури; яскраво вираженої емоційної реакції на об'єкта певної ситуації – переживання; співпереживання (емпатія), насолоди; милування; культури поведінки (внутрішньої та зовнішньої).

Одним з найбільш значущих для людини духовних почуттів є почуття життя. А. Швейцер виділяв особливе почуття благоговіння перед життям. Почуття життя – збірне почуття, яке інтегрує вищі людські почуття: інтелектуальні, моральні, естетичні. До числа вищих моральних почуттів відноситься любов, яка відображає вітальні функції людини: індивідуально-органічні; родові; когнітивно-праксіологічні, соціабельність (потреби спілкування, співчуття, альтруїзм, почуття справедливості та інші). Соціабельність функцій життя молоді людини якраз і містить в собі розвиток її почуттів, її людське виховання і саморозвиток – здатність будувати свій внутрішній духовний світ, керувати своїми почуттями.

На думку А. Швейцера «стати моральною особистістю означає стати істинно мислячою» [9;305]. Філософ велику роль відводив пізнанню, як фактору, що сприяє переходу до переживання. Пізнання виконує своєрідну функцію наповнення «світо-і життєпоглядом» людини та «його таємницею всюдисущої волі до життя» [9;305].

Етика А. Швейцера полягає в потребі відчувати благоговійне ставлення як до свого життя, так і до будь-якого іншого. Дуже цінним є положення філософа про те, що справжня етика починається там, де

перестають користуватися словами. Робота над собою, на його думку, є найкращий спосіб впливати на інших.

Слід враховувати і те, що внутрішня творча робота душі органічно пов'язана з самосвідомістю, нашим другим "я", шлях до якого лежить через різноманіття видів діяльності, соціокультурний досвід, через почуття і переживання. Самосвідомість особистості формується шляхом внутрішнього діалогу почуттів, почуттів і потреб, знань і переживань. Не можна у зв'язку з цим не відзначити роль методичних, діалогічних прийомів, які впливають на внутрішній світ студента, на його саморегуляцію. Самоісповідь, самопереконавання, самонаказ, ритуальні дії, катарсис (очищення) – стан внутрішньої упорядкованості, душевної гармонії, що виникає завдяки домінуванню вищих, загальнолюдських ідеалів у душі людини.

Важливу роль у вихованні культури почуттів студентської молоді відіграє урахування положення про єдність вищих почуттів і потреб особистості (І. О. Джидарьян). Процес культивування моральних, інтелектуальних і естетичних почуттів припускає з одного боку розвиненість свідомості, повноту моральних та естетичних уявлень особистості, а з іншого – певний досвід її емоційно-естетичних, емоційно-моральних, інтелектуальних відносин. У цьому процесі інтегрується формування моральних та естетичних почуттів з формуванням відповідних потреб.

На діяльнісний, поведінковий характер культури почуттів звертає увагу В. Н. Бачінін. Він підкреслює, що культура почуттів проявляється не тільки у формі емоційної відкритості, доброзичливої прихильності до інших людей і готовності взяти участь в їхній долі, але й як здатність негативно відреагувати на будь-які прояви зла і несправедливості. Ми поділяємо точку зору дослідників щодо того, що справжня культура почуттів проявляється не тільки в тому, що особистість володіє різноманітними прийомами саморегуляції, а скільки в здатності використовувати ці прийоми для досягнення психологічних станів, які найбільшою мірою відповідають гуманістичним нормам поведінки і взаємин між людьми.

На наш погляд, найважливіший стимул виховання культури почуттів у студентів є наявність духовних потреб і творчої духовно-практичної діяльності. Показником культури почуттів, узагальненим її критерієм можуть бути:

- світовідношення (до природи, людей, праці);
- самосвідомість;
- творча діяльність;
- соціокультурна поведінка.

На основі аналізу існуючих підходів, поглядів до визначення сутності культури почуттів ми можемо відзначити, що культура почуттів – відображення духовної культури особистості, своєрідний камертон інтелігентності, вихованості, духовності. Культура почуттів – духовно-ціннісне властивість особистості, що інтегрує сенсорну розвинутість, високий рівень самосвідомості, творчу діяльність та соціокультурну поведінку в співвіднесеності з ідеалами істини, добраікраси.

Поняття духовності та її складова – культура почуттів – на відміну від поняття моралі є постійною категорією, яка визначає наявність людини в індивіді. Відкрити в собі цю людину можливо через дію, через акт вибору (М. Бахтін).

Сьогодні прийшло розуміння необхідності нової людини, «можливої» людини (М. К. Мамардашвілі), в якій будуть розвинуті кращі людські якості, основою якої буде духовність.

Література

1. Бом Д. Наука и духовность: Необходимость изменений в культуре // Человек. – 1993. – 31. – С. 1-17.
2. Буров А.И. Эстетика: Проблемы и споры. – М.: Искусство, 1975. – 175с.
3. Гумилев Л.Н., Панченко А.М. Чтобы свеча не погасла: Диалог. – Л.: Сов. Писатель. 1990. – 128с.
4. Лосев А. Ф. Философия. Мифология. Культура. – М.: Политиздат, 1991. – 526с.
5. Мамардашвили М.К. Философские чтения. – СПб.: Азбука-классика, 2002. – 832 с.
6. Мотрошилова Н.В. Варварство как оборотная сторона цивилизации //Философия, наука, цивилизация. Под ред. В.В.Казютинского. - М.: Эдиториал УРСС, 1999. - С.256-269.
7. Нодье Шарль. Читайте старые книги. Новеллы, статьи, эссе о книгах, книжниках, чтении. – В 2-х кн. – Кн.2. - М.: Книга, 1989. – 280 с.
8. Хейзинга Й. HomoLudens. В тени завтрашнего дня / Й.Хейзинга; Пер. с Нидерланд. В.Ошиса. – М.: ООО «Издательство АСТ», 2004. – 539 с.
9. Швейцер А. Культура и этика. – М.: Прогресс, 1973. – 343с.

10. Шпенглер О. Закат Европы. Очерки морфологии мировой истории. Том 2: Всемирно-исторические перспективы. Пер. с нем. и прим. Маханькова И. И. М.: "Мысль", 1998.

В статье рассматривается проблема воспитания культуры чувств как составной части духовного развития личности. Дается существенная характеристика культуры чувств, ее основные признаки и роль в процессе становления личности.

Ключевые слова: чувства, культура, культура чувств, духовность.

The article is devoted to the culture of feelings as a component of development of personality spirituality. The author gives essential characteristics of the culture of feelings, its main features and role in the process of personality development.

Keywords: feelings, culture, culture of feelings, spirituality.

Антоненко Т. Л. – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля (м. Луганськ, Україна)

Рецензент – академік НАПН України, доктор педагогічних наук, професор М. Б. Євтух

УДК 7:74.01

ДИЗАЙН РЕКЛАМИ: МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ

Є. А. Антонович, С. В. Прищенко

Авторами запропоновано методологічні підходи до формування актуальної навчальної дисципліни «Дизайн реклами» як інтеграції графічного дизайну, реклами та маркетингу. Визначено базові компоненти професіоналізму дизайнера реклами з урахуванням вимог сучасного ринку: графічну дизайн-підготовку, соціологічну та маркетингову складові.

Ключові слова: дизайн реклами, концепція, методологічні підходи, інтегрована навчальна дисципліна, базові компоненти професіоналізму.